

Heilsa og starfsumhverfi lækna rannsakað

Liður í fjögurra landa könnun á vinnutengdri heilsu og starfsumhverfi lækna

Í OKTÓBER næstkomandi mega allir lækna með gilt lækningaleyfi sem búsettir eru hér á landi eiga von á að fá boð um þátttöku í rannsókn sem nefnist *Umgjörð og heilsa í starfi lækna*. Þarna er um að ræða rannsókn sem fram fer samtímis í fjórum löndum og hefur það meginmarkmið að bera saman vinnutengda heilsu lækna, starfsumhverfi og stofnanamenningu á milli fjögurra háskólasjúkrahúsa í jafnmörgum löndum. Á Íslandi nær rannsóknin til allra lækna og mun því einnig gefa upplýsingar um starfsumhverfi eftir tegund og staðsetningu innlendra heilbrigðisstofnana. Ennfremur er aflað upplýsinga um heilsu og lífsstíl íslenskra lækna.

Að íslenskum hluta rannsóknarinnar standa Landlæknisembættið, Læknafélag Íslands, Landspítali, Félag kvenna í læknastétt á Íslandi, Rannsóknastofa í kvenna- og kynjafræðum og Rannsóknastofa í vinnuvernd við Háskóla Íslands. Verkefnið er hýst hjá landlækni og fyrir því fer Lilja Sigrún Jónsdóttir lækni og verkefnisstjóri en Þorgerður Einarsdóttir lektor er formaður rannsóknarhóps íslenska verkefnisins. Blaðamaður Læknablaðsins hitti þær að máli ásamt Ólöfu Sigurðardóttur lækni en hún var formaður Félags kvenna í læknastétt á Íslandi þegar það átti frumkvæði að því að hrinda þessu verkefni af stað hér á landi.

„Meginmarkmiðið með erlenda verkefninu er að skoða vinnuskipulag og umhverfi lækna á fjórum háskólasjúkrahúsum og líðan þeirra lækna sem þar starfa. Hér á Íslandi bætast við nokkrar almennar spurningar um heilsu og lífsstíl,“ segir Lilja. Þorgerður bætir því við að í raun séu þetta tvö verkefni því íslenska rannsóknin nær til allra lækna, ekki bara þeirra sem starfa á Landspítala.

Fjölmennt bakland

Lilja segir að lækna fái send gögn til að svara spurningalista sem verður á ensku og þeir verði beðnir að svara á heimasíðu verkefnisins á netinu. Enskur titill þess er *Health and Organization among University Hospital Physicians in four European Countries – The HOUPE Study*. Karólínska sjúkrahúsið í Stokkhólmi og St. Olav's Hospital í Þrándheimi munu auk Íslands leggja listann fyrir á netinu á ensku og er það fyrst og fremst gert til að forðast skekkjur í niðurstöðum sem gætu skapast af mismunandi þýðingum hugtaka. Hjá Azienda Ospedaliera Università í Padova á Ítalíu verður listinn lagður fyrir á pappír og þýddur á ítölsku.

„Meirihluti spurninganna er sameiginlegur fyrir

öll löndin en íslensku sérspurningarnar snúast um almenna heilsu lækna og hvernig þeir hugsa um hana. Hvert land hefur svo sitt ábyrgðarsvið innan rannsóknarinnar og sjáum við hér um samspil vinnuskipulags og heilsu, Þrándheimur um þagnarskyldu lækna og áhrif hennar á líðan, Stokkhólmur um starfsframa innan háskólasjúkrahúsa og loks ætla þeir í Padova að kanna tíðni sjálfsvígshugsana lækna en sá hluti er takmarkaður við ítalska og sænska hópinn,“ segir Lilja.

Ólöf segir að fjöldi lækna hafi tekið þátt í að móta verkefnið og semja spurningar, bæði sjúkrahúss- og heilsugæslulæknar úr Reykjavík og af landsbyggðinni. Í verkefnisstjórninni sitja fulltrúar þeirra stofnana sem að rannsókninni standa og áður voru taldar upp en auk þess er starfandi rannsóknarhópur sem í eiga sæti 11 lækna. Verndari verkefnisins er Sverrir Bergmann en hann var hvatamaður að rannsókn sem gerð var á heilsu og starfsumhverfi lækna á Landspítala meðan hann var formaður Læknaráðs. Þá rannsókn gerði Kristinn Tómasson yfirlæknir Vinnueftirlits ríkisins og er úrvinnsla hennar enn í gangi.

Auk spurningalistanna verða gerðar ýmsar athuganir á aðstæðum í hverju landi, lögum, reglum, ytri umgjörð og innra skipulagi starfseminnar á sjúkrahúsunum fjórum. Niðurstöðurnar verða birtar í loka-verkefnum nema í meistaranámi og í ritrýndum tímaritum. Þorgerður mun stýra meistaranámsverkefnum þar sem aðaláhersla verður lögð á vinnuskipulagið og samanburð milli landa en Guðbjörg Linda Rafnsdóttir á Rannsóknastofu í vinnuvernd mun leiða eitt meistara-verkefni þar sem gerður er samanburður milli hópa innanlands, bæði eftir tegundum vinnustaða og

Forsvarsmenn rannsóknarinnar Umgjörð og heilsa í starfi lækna, frá vinstri: Ólöf Sigurðardóttir, Þorgerður Einarsdóttir og Lilja Sigrún Jónsdóttir.

**Próstur
Haraldsson**

búsetu í þéttbýli eða dreifbýli. Loks verður eitt verkefni boðið 3. árs nema í læknisfræði en það snýst um heilsufar, líðan og lífsstíl lækna á Íslandi. Stefnt er að því að halda málþing haustið 2005 þar sem fyrstu niðurstöður rannsóknarinnar verða kynntar.

Kröfurnar minnka ekki

En hvers vegna þarf að rannsaka heilsu lækna? Eru þeir ekki fullfærir um að passa upp á hana sjálfir?

„Erlendar rannsóknir og eldri íslenskar rannsóknir hafa sýnt að svo virðist ekki vera. Til dæmis kom fram í einni þeirra að dánartíðni lækna var hærri en annarra starfsstétta hér á landi. Svíar hafa tekið eftir því að fjarvistir kvenkyns lækna hafa aukist verulega á síðustu árum, bæði vegna veikinda og eins vegna þess að þær hætta snemma að vinna og fara á eftirlaun. Menn spyrja sig því hvort vinnuskipulag eigi einhvern þátt í þessu,“ segir Lilja.

Þær nefna einnig til sögu breytt viðhorf og sjálfsmynd lækna þar sem yngra fólk í læknastétt sætti sig ekki við óhóflegan vinnutíma sem hefur viljað einkenna læknisstarfið. Þorgerður segir að kröfurnar séu

ekki að minnka því uppbygging háskólasjúkrahúsa hafi hert á kröfunum. Það er ekki nóg að standa sig í klínísku starfi heldur þarf líka að sýna lit í rannsókn-um og kennslu.

Lilja bendir á að rannsóknin nú sé að hluta hliðstæð þeirri sem áður var gerð á Landspítalanum en þar hafi mismunur í vinnuálagi lækna á milli deilda verið allnokkur. „Nú verður spennandi að sjá hvort þetta er séríslenskt fyrirbæri eða hvort þetta er einkenni á tilteknum tegundum deilda. Af því má eflaust læra sitthvað um skipulag vinnunnar,“ segir hún.

Þær eru sammála um að það verði forvitnilegt að bera saman þessi fjögur sjúkrahús. Ólöf nefnir einkum samanburð við sjúkrahúsið í Prándheimi sem er af svipaðri stærð og Landspítali. „Það verður líka spennandi að sjá hvaða munur er á líðan og starfs-umhverfi lækna á sjúkrahúsum og heilsugæslustöðvum hér á landi og milli þeirra sem starfa á landsbyggðinni, í þéttbýlinu og þeirra sem starfa sjálfstætt á eigin stofu,“ segir hún. „En það er mjög mikilvægt að hvetja alla lækna til að sýna þessu framtaki áhuga með þátttöku því rannsóknin er háð því að þátttaka sé góð.“

Reykingar eru líka okkar mál!

LOFT ráðstefna í Hveragerði 16.-17. september

ÞAD ER FÁTT eitt orðið sem ekki kemur á borð okkar lækna. Nú þegar ljóst er að stærstu heilbrigðisvandamál okkar tíma snúast meðal annars um nautnir eins og tóbaksreykingar og ofát verður okkur fagfólkinu kannski fátt um svör þegar til okkar er leitað. Okkar annars ágæti læknaskóli hefur undirbúið okkur misvel til að takast á við þessa vaf. Við höfum áreiðanlega öll komist að því að fyrirlestur og skynsemistal er ekki það sem dugur þegar kemur að þessum vanda. Það gerir skyldur okkar sjálfrá meiri til að nálgast menntun, þekkingu og reynslu til að sinna honum.

Afleiðingar tóbaksreykinga eru tíundaðar reglulega og æ fleiri rannsóknir sýna okkur þann gríðarlega þátt sem þær eiga í orsökum hjartasjúkdóma, krabbameina, æðasjúkdóma, ótímabærra dauðsfalla og svo framvegis. Á þessu leikur enginn vafi. Tölurnar sem birtar eru virðast stundum fjarstæðukenndar, eins og sást í BMJ 23. júní 2004: Breskir læknafræðingar voru 1900-1930 og reyktu mestan hluta ævinnar, dóu að meðaltali 10 árum yngri en þeir sem aldrei höfðu reykt! Og 5000 karlmönnum sem fylgt var eftir í 20 ár, fengu 50-60% aukningu á kransæðasjúkdómum við óbeinar reykingar!

Starfsorka okkar fer oft á tíðum í að sinna afleiðingum reykinga enda erum við þjálfuð til þess. Reykingavarnir eru hins vegar á öllum stigum, forvarnir,

meðferðir, minnka skaðann, sinna afleiðingum. Okkar hlutverk sem lækna að sinna ásamt öðrum, forvörnum og meðferð, er að stækka. Tóbaksreykingar snúast um nikótínfíkn sem gerir það að verkum að meðferð við þeim þarf einnig að beinast að fíkninni. Sérhæfðar meðferðir eru til og sömuleiðis almenn inngrip sem hvoru tveggja sýna árangur.

Það gefast tækifæri til fræðast um tóbaksvarnir sem vert er að nýta sér enda koma skuggahliðar tóbaksreykinga á borð okkar allra, sama í hvaða sérgrein við störfum. Ótal fletir eru á þessum víðfeðma vanda og enn er langt í land með að finna eina góða lausn á honum. Þangað til er mikilvægt að kynna sér það sem fræðin getur kennt okkur og hlusta á hvað aðrir hafa um þetta að segja og leggja eitthvað til mála sjálfur.

Ég skrifa þennan pistil sem stjórnarmeðlimur í Félagi lækna gegn tóbaki til þess að vekja athygli á ráðstefnu um tóbaksvarnir á Íslandi sem haldin verður í Hveragerði 16.-17. september 2004. Þetta er þriðja LOFT ráðstefnan sem haldin hefur verið og er í umsjón Heilsustofnunar NLFÍ í Hveragerði. Hún er ætluð heilbrigðisstarfsfólki sem og áhugamönnum um tóbaksvarnir.

Vefslóðin er www.hnlf.is/loft2004/

Valgerður Rúnarsdóttir

Höfundur er sérfræðingur í lyf-lækningum og fíknlækningum og starfar hjá SÁÁ.